

MIGRACIJE NA JUGU SRBIJE

Monitoring izveštaj o *pushbackovima* i stanju u prihvatnim centrima na jugu Srbije

APC/CZA

ASYLUM PROTECTION CENTER
CENTAR ZA ZAŠTITU I POMOĆ TRAŽIOCIAMA AZILA

SA SEVERA NA JUG – PUT VRAĆANJA NAZAD

Prošlogodišnje uspostavljanje prakse sistemskog ilegalnog guranja izbeglih iz Srbije¹ se tokom prvih 6 meseci ove godine dodatno učvrstilo, te ima i svedočenja o tome da su izbegli gurani na teritoriju Crne Gore, pa i teritoriju Kosova. Ipak, ubedljivo se najviše ljudi i dalje *pushbackuje* u Severnu Makedoniju. Sve je jasnije da je Srbija, prateći zemlje u regionu, odabrala ilegalno guranje ljudi ili *push-back* kao jedan od načina borbe protiv iregularne migracije. Tome doprinosi i ogradna na granici sa Severnom Makedonijom, građena „bez velike pompe“ u avgustu 2020. godine, pod okriljem krizne situacije izazvane pandemijom COVID_19.² Nasilje, mahom fizičko ali i zastrašivanje i pretnje, postaju sve češći u svedočanstvima izbeglih koji su bili žrtve ilegalnog guranja preko granice natrag u Severnu Makedoniju. Još uvek, nasilje je znatno manje prisutno nego na granicama sa članicama EU (Hrvatska, Mađarska, Rumunija)³, no postoji bojazan da će se i to promeniti u narednom periodu na gore, imajući u vidu da Srbija sve više prati politike i prakse svojih EU suseda.

Još jedan vid fizičkog odvratanja izbeglih lica od prelaska granice i sprečavanja ilegalnih migracija, u prvoj polovini 2021. godine, se ogledao u prisilnom premeštanju izbeglica iz pograničnog područja sa Hrvatskom, Mađarskom i iz urbanih sredina, poput Beograda i Sombora, na krajnji jug Srbije, tj. pre svega u prihvatni centar PC Preševo. U odnosu na prethodnu 2020. godinu, kada je takvo prinudno premeštanje izbeglih sa severa na jug bila sporadična praksa, danas je ona postala kontinuirana i učestala praksa, gotovo sinhrona sa stupanjem na snagu Statusnog sporazuma Srbije i Frontexa⁴, dok su uslovi prihvata u prihvatnom centru Preševo, pa i drugim na jugu, poput onih na severu – različitog, a najpre nedovoljnog kvaliteta da ispune minimalne egzistencijalne i druge potrebe izbeglih lica.

¹ Više informacija o *pushbackovima na jugu Srbije* tokom 2020. godine mogu se naći u publikaciji APC/CZA „Southern camps and push-backs 2020, monitoring izveštaj sa južnih granica Srbije“, dostupno na: <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/07/Pushbacks-South-2020.pdf>

² 20. aprila 2020. godine Vlada RS je donela odluku o privremenom izuzeću zemljišta pored granične linije sa Severnom Makedonijom i Bugarskom iz vlasništva privatnih i pravnih lica. Početkom avgusta 2020. godine su APC/CZA terenski timovi primetili radove na podizanju ograde na granici sa Severnom Makedonijom. Detaljnije informacije o samoj ogradi tražene od strane nadležnih institucija su označene kao „strogo poverljive“. Više informacija dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-dize-zicanu-ogradu-na-granici-sa-severnom-makedonijom/30789825.html>

i <https://www.slobodnaevropa.org/a/severna-makedonija-srbija-granica-zicana-ogradna-postavljena-strogo-poverljivo/30857508.html>

³ Više informacija o *push-backovima* na severnim i zapadnoj granici Srbije u 2020. i 2021. godini mogu se naći u publikaciji APC/CZA „Push-backs 2020, monitoring severnih granica Srbije“, dostupno na: <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/05/PUSH-BACKS.pdf>, kao i u APC/CZA publikaciji „Push backs januar-jun 2021, monitoring severnih i zapadne granice Srbije“, dostupno na <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/12/PUSHBACKS-Sever-Srbije-jan-jun-2021-f.pdf>

⁴ Zakon o potvrđivanju Sporazuma o statusu između Republike Srbije i Evropske unije o akcijama koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu u Republici Srbiji, Zakon je objavljen u “Službenom glasniku RS - Međunarodni ugovori”, br. 3/2021 od 2.3.2021. godine. Sporazum stupa na snagu 1.5.2021. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/mu/skupstina/zakon/2021/3/3>

U ovom dokumentu, biće predstavljena saznanja južne kancelarije Centra za zaštitu i pomoć tražiocima azila (APC/CZA), sa sedištem u Preševu, o *pushbackovima* od strane srpske policije na granici sa Severnom Makedonijom, kao i o uslovima boravka u prihvatnim centrima u Preševu, Bujanovcu i Vranju, a do kojih se došlo kroz intervjuisanje i terenski rad za prvih šest meseci 2021. godine. Sve informacije, trendovi i zaključci predstavljaju proizvod terenskih zapažanja i intervjua službenika APC/CZA sa izbeglima na terenu, a tokom kojih su izbegli svedočili o iskustvu tokom susreta sa graničnom policijom Srbije i policijama drugih EU zemalja na jugu Srbije, kao i o iskustvu izbeglih u pogledu boravka u prihvatnim centrima kojima rukovodi Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije.

TRENDOVI

Procenjuje se da dnevno u proseku između 100 i 150 ljudi pokuša da uđe u Srbiju iz Severne Makedonije, uglavnom krećući se u grupama od 20-30 ljudi. Deo onih koji uspeju da uđu odlazi u PC Preševo, a deo pokušava da nastavi do Beograda ili da nastavi dalje, direktno ka severu zemlje.

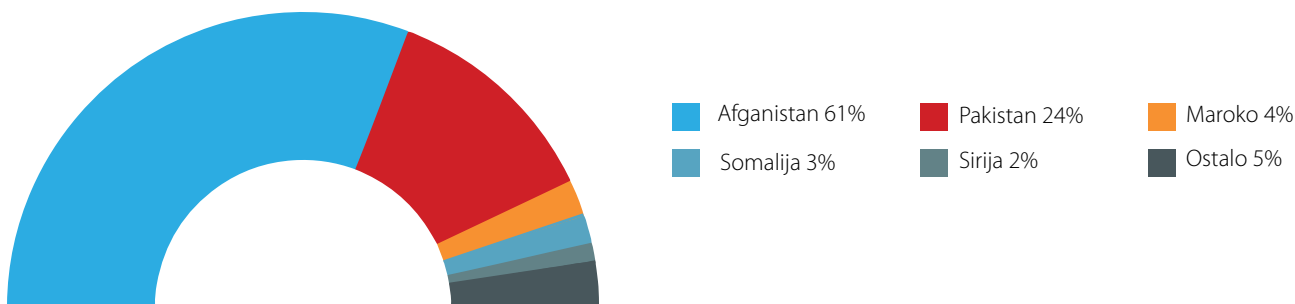

U prvih 6 meseci 2021. godine od strane službenika APC/CZA zabeleženo je **410 pushbackova** iz Srbije, dok se procenjuje da se u proseku 50 ljudi svakodnevno gura u Severnu Makedoniju.

Čak **38%** je iskusilo *push-back* u Severnu Makedoniju, većina **1 put**, a nešto manji broj 2 puta. **Najveći broj pushbackova** koji je jedna osoba doživela je **11**.

Analizirajući podatke o zemljama porekla *pushbackovanih* izbeglih lica, zaključuje se da dve trećine dolazi iz Avganistana, dok sledeću veliku grupu čine osobe iz Pakistana. Zajedno, osobe iz ove dve zemlje čine 85% gurnutih u Severnu Makedoniju. Zatim, slede osobe poreklom sa arapskog govornog područja, iz Alžira, Somalije i Sirije, a preostalih 5% čine izbegli iz Eritreje, Bangladeša, Egipta, Alžira, Kameruna, itd.

Kada govorimo o polu, gotovo svi *pushbackovani* su muškarci samci. Svega 5 žena je prijavilo nasilno vraćanje u Severnu Makedoniju. Isti je broj i porodica koje su preživjele iskustvo ilegalnog proterivanja u Severnu Makedoniju. Kada su u pitanju maloletnici bez pratnje, procenjuje se da je svaka peta *pushbackovana* osoba zapravo maloletna i da je putovala sama.

77.6%

1.2%

20%

1.2%

S obzirom da je prethodne 2020. godine bilo slučajeva *pushbackovanja* izbeglih koji su zaticani, zaustavljeni i legitimisani od strane policije na ulicama u gradu Preševu kao i kada su pokušavali da se prijave i obezbede smeštaj u prihvatnom centru u Preševu, izbeglice sada sve češće svedoče o tome da izbegavaju glavni ulaz u prihvatni centar Preševo, kao i da su za iste prakse čuli od drugih izbeglica koje su ih savetovale da zaobilaznim ulicama dolaze do centra, preskaču ogradu, provlače se mimo ulaza, kao i da izbegavaju kretanje prometnijim ulicama Preševa, ne bi li izbegli policiju i izbegli ilegalno proterivanje nazad preko granice u Severnu Makedoniju.

M.D., 18 godina, R.H., 19 godina i F.K., 19 godina, poreklom iz Avganistana, navode da su iz trećeg pokušaja ušli u Srbiju i obezbedili smeštaj u PC Preševo. Prva dva puta su zaustavljeni u okolini prihvatnog centra Preševo od strane policije koja ih je naterala da uđu u policijski kombi, odvezla do granice sa Severnom Makedonijom i naredila im da se vrate odakle su došli. (30.06.2021., Preševo)

Same metode *pushbackovanja* su postale nasilnije i gotovo svako svedočenje govori o fizičkom nasilju prema izbeglima u vidu udaranja pendrecima. Nešto ređe svedočenja uključuju šutiranje i šamaranje. Oduzimanje lične imovine i uništavanje mobilnih telefona je sporadično prisutno u svedočenjima intervjuisanih lica.

E.E., 26 godina, poreklom iz Avganistana, je ispričao kako je pre mesec dana push-backovan zajedno sa grupom od 20 ljudi natrag u Severnu Makedoniju. Tom prilikom policajci su ih šutirali, šamarali, gurali, pre nego što su ih naterali da se vrate odakle su došli. (22.04.2021., Preševo)

Dok su prethodne godine policijski psi korišćeni za zastrašivanje, u nekoliko navrata izbeglice su svedočile o tome da je policija namerno huškala pse da ih pojure i napadnu i u prvoj polovini ove godine.

T.N., 31 god i K.B., 23 godine, poreklom iz Kameruna, navode da su pre 3 nedelje push-backovani u Severnu Makedoniju od strane srpske policije. Kako su ispričali, policajci su ih prvo tukli pendrecima, da bi potom nahuškali pse na njih, koji su ih napali i izujedali po nogama. Po dolasku u PC Preševo su se obratili za zdravstvenu pomoć i primili injekciju protiv tetanusa. (08.02.2021., Preševo)

Pored pasa, u februaru ove godine spominjano je i nešto poput „vodenog topa/šmrka“ kojim je policija rasterivala izbegle na granici.

N.K., 21 godina i R.S., 19 godina, poreklom iz Avganistana, podelili su svoje iskustvo kada su pokušali da uđu u Srbiju iz Severne Makedonije i bili gurnuti nazad. Policija je tom prilikom koristila nešto što su opisali kao „vodeni top/šmrk“ kojim su polivali izbeglice vodom i rasterivali ih. Pored toga, tukli su ih pendrecima i na kraju oduzeli mobilne telefone koje su uništili. (13.01.2021., Preševo)

U ovoj godini je pojačano prisustvo mađarske granične policije na granici Srbije sa Severnom Makedonijom, koja aktivno učestvuje u pushbackovima.⁵

S.K., 13 godina, E.S., 15 godina, F.T., 16 godina, poreklom iz Avganistana, su ispričali kako su na putu ka PC Preševo, hodajući uz prugu u grupi sunarodnika, zaustavljeni na teritoriji Srbije od strane 5 mađarskih policajaca, koji su im rekli da se vrate u Severnu Makedoniju. (01.06.2021., Preševo)

UGOVOR SA FRONTEXOM I PRISUSTVO POLICIJA STRANIH DRŽAVA NA JUGU

Statusni sporazum između Republike Srbije i Evropske unije o akcijama koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (FRONTEX) u Republici Srbiji⁶, stupio je na snagu 1 maja 2021. godine, a prvi službenici Frontexa su ubrzo zatim došli na jug Srbije i stacionirani su na granicu Srbije sa Bugarskom. Pored njih, prisustvo policije Mađarske i drugih zemalja EU je već više od godinu dana vidljivo na terenu, ali duž granice Srbije sa Severnom Makedonijom.

Dok je prva misija Frontexa u Srbiji usmerena trenutno na granicu Srbije i Bugarske, ostaje pitanje uloge službenika ostalih stranih graničnih policija koji su prisutni na granici Srbije sa Severnom Makedonijom po osnovu bilateralne saradnje koju Srbija ima sa istim državama u kontroli granica, posebno u kontekstu podizanja ograde prema Makedoniji i nasilja koje pripadnici istih policija preduzimaju prema izbeglim licima duž te granice, a prema mnogim svedočenjima intervjuisanih lica.

Naime, još sredinom 2020. godine je primećeno započinjanje radova na izgradnji žičane ograde sa srpske strane granice prema Severnoj Makedoniji, o čemu su javnost informisali službenici Centra za zaštitu i pomoć tražiocima azila⁷, koji su kroz aktivnosti prekogranične saradnje sa predstavnicima makedonske organizacije Legis bili u mogućnosti da opaze i identifikuju takve aktivnosti na terenu. Istu izgradnju je za medije potvrdio gradonačelnik Preševa, **Šćiprim Arifi**.

„Mislimo da je ograda u funkciji dodatnog osiguranja granica zemalja van EU od izbeglica, koje će eventualno ponovo masovno krenuti takozvanom Balkanskom rutom“ (20.08.2021. Preševo, Šćiprim Arifi – gradonačelnik Preševa)

Bitno je primetiti i da su se aktivnosti izgradnje ograde nastavile i u prvoj polovini 2021. godine, a da su se aktivnosti srpske granične policije u pogledu zaustavljanja, pushbackovanja i odvrćanja izbeglih lica intenzivirale na terenu na jugu zemlje u periodu od početka primene Sporazuma sa Frontexom.

⁵ U sklopu bilateralne saradnje između Srbije i Mađarske, 20 mađarskih službenika policije je krajem marta 2021. godine raspoređeno duž pomenute granice, sa ciljem sprečavanja ilegalnih ulazaka izbeglica na teritoriju Srbije. Informacije dostupne na: https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/madjaraska-policija-na-granici-srbije-i-severne-makedonije_1223880.html

⁶ Zakon o potvrđivanju Sporazuma o statusu između Republike Srbije i Evropske unije o akcijama koje sprovodi Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu u Republici Srbiji, Zakon je objavljen u "Službenom glasniku RS - Međunarodni ugovori", br. 3/2021 od 2.3.2021. godine. Sporazum stupa na snagu 1.5.2021. <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/mu/skupstina/zakon/2021/3/3>

⁷ Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila, Twitter nalog, 13.08.2021. https://twitter.com/APC_CZA/status/1293865742153261056?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweet-embed%7Cwterm%5E1293865742153261056%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5E%1&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.slobodnaevropa.org%2Fa%2Fsrbiya-dize-zicanu-ogradu-na-granici-sa-severnom-makedonijom%2F30789825.html

KAPACITETI, USLOVI I SMEŠTANJE U PRIHVATNIM CENTRIMA

Prihvatni centri koji su u prvoj polovini 2021. godine bili aktivni u južnoj Srbiji, a koji su posećivani od strane timova južne kancelarije APC/CZA, nalaze se u Preševu, Bujanovcu i Vranju, pri čemu su centar u Bujanovcu i centar u Vranju, kao i prihvatni centar u Pirotu, privremeno zatvoreni od polovine juna 2021.

Izbegli se u centre smeštaju na 4 načina: po registraciji namere za azil u policijskoj stanici i upućivanjem od strane policije, direktnim dolaskom u prihvatni centar, upućivanjem od strane tima Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS) prisutnog u Miksalištu⁸ u Beogradu ili prisilnom translokacijom iz privatnog smeštaja, drugih prihvatnih centara i sa otvorenih lokacija.

Kada je u pitanju registracija namere da se traži azil, prisutan je trend da se većina izbeglih ljudi ne registruje u policiji, već da ostaje u potpuno iregularnom položaju tokom boravka u Srbiji te potpuno nevidljiva za sistem, čak i onda kada im je dopušten smeštaj u neki od centara. Isto se nastavilo kao praksa iz prethodnih godina i u 2021. godini, u kojoj je u prvih 6 meseci registrovano svega 600 ljudi koji su izrazili nameru da traže azil, odn. tek 0.02% od broja svih za koje se pretpostavlja da su prošli kroz Srbiju⁹.

Prisilno odvoženje izbeglih koji borave van prihvatnih centara, u pograničnom području, neformalnim naseljima, skvotovima u i oko urbanih sredina se intezivirala u prvoj polovini 2021. godine. Ovakva praksa je svojevremeno postala i strategija zastrašivanja i kontrole izbeglih, s obzirom da se premeštanje u prihvatni centar u Preševu često povezuje i sa ilegalnim guranjem u Severnu Makedoniju. Sistemske akcije premeštanja izbeglih od strane Komesarijata za izbeglice i migracije i Ministarstva unutrašnjih poslova su se sprovodile tokom januara i februara u proseku najmanje jednom nedeljno, kasnije tokom izveštajnog perioda nešto ređe ali uvek redovno, a najviše sa lokacija u okolini Subotice, Sombora, u području duž granice sa Hrvatskom i Rumunijom, ali i u Beogradu.¹⁰

Kapaciteti

Prema informacijama iz maja 2021. godine, ukupni kapaciteti 16 smeštajnih centara (prihvatnih i azilnih) kojima rukovodi Komesarijat za izbeglice i migracije je iznosio ukupno 7836 kreveta koji nisu svi podobni za smeštanje tokom hladnih vremenskih uslova.¹¹ S obzirom na privremeno zatvaranje PC Vranje, PC Bujanovac i PC Piroto, svi faktički kapaciteti trenutno iznose 7006 kreveta. Ne postoje javno dostupne informacije koliko je mesta u čvrstim objektima, a koliko u velikim šatorima (rub-hall) koji su se računali u ukupan broj raspoloživih kreveta. Ne postoje informacije o broju korisnika koji se smeštaju u jednu konkretnu sobu, iako neka od svedočenja izbeglih ukazuju na odustvo privatnosti kada je reč o smeštanju porodica ili samohranim roditelja sa decom u pojedinim kampovima. Prema Komesarijatu za izbeglice i migracije, ukupan broj korisnika koji je u istom trenutku bio smešten u svim prihvatnim centrima u Srbiji je varirao između 6066 lica u januaru i 4126 lica u junu¹² dok je ukupan broj smeštenih u KIRS-ovim kapacitetima prekoračio 20 000 lica. Treba napomenuti da je većina korisnika skoncentrisana na severu Srbije, u centrima čiji su kapaciteti gotovo konstantno bili prepunjeni.¹³ Na jugu je situacija bila potpuno drugačija kada je reč o popunjenosti kapaciteta, te su prihvatni centri uglavnom tokom prvih 6 meseci 2021. godine bili delimično popunjeni, sa izuzetkom PC Preševo u periodima kada se izbegli prisilno dovodeni i smešteni¹⁴. Čak i tada su se izbegla lica kratko zadržavala u kampu u Preševu i uspevala su veoma brzo da ga napuste i vrate se ponovo na sever.

8 Miksalište u Beogradu, predstavlja tzv. „one-stop“ centar, pod rukovodstvom Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS), gde izbegli dolaze u prvi kontakt sa KIRS-om, koji ih potom upućuje u prihvatne centre radi smeštaja. Prisutan je ograničen broj organizacija koje pružaju i druge usluge izbeglima (mahom informisanje) u samom Miksalištu, kao i mobilni tim socijalnih radnika zadužen za maloletnike bez pratnje.

9 Prema podacima Centra za zaštitu i pomoć tražiocim azila, ukupno je više od 27 000 izbeglih ljudi ušlo u Srbiju u prvoj polovini 2021. godine, dok broj žena i dece činio manje od 15% svih. Najveći broj izbeglih lica je bio poreklom iz Avganistana (oko 45%), Pakistana (oko 14%), Sirije (12%), Bangladeša (5%), Iraka (oko 2), dok je preostalih oko 20% ljudi poreklom iz zemalja Magreba, Zapadne Afrike, Bliskog i Srednjeg Istoka. U svakom trenutku je u Srbiji bilo više od 5000 izbeglih (migranata, izbeglica, tražilaca azila), od kojih je po pravilu ne više od 4000 ljudi bilo smešteno dnevno po prihvatnim i azilnim centrima. U istom periodu, 600 osoba je uspeo da izrazi nameru da traži azil u Srbiji, od kojih (49%) poreklom iz Avganistana, 10% poreklom iz Bangladeša, 9% poreklom iz Sirije, 7% poreklom iz Pakistana, 3% poreklom iz Palestine, 2% poreklom iz Irana, 2% poreklom iz Iraka, 2% poreklom iz Burundija i 22% ostalih poreklom iz Jemena, Somalije, Kube, Indije, Severne i Zapadne Afrike i sa Bliskog Istoka.

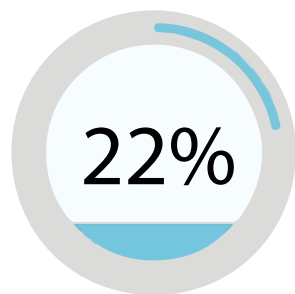
10 Akcije hvatanja i kolektivnog prebacivanja izbeglih sa severa na jug zemlje su medijski bile veoma ispraćene, sa senzacionalističkom retorikom koja doprinosi građenju straha, negativnog stava prema migracijama i animoziteta prema izbeglim ljudima.

11 Jedini javno dostupni profili centara kojima rukovodi Komesarijat za izbeglice i migracije u 2021. godini su za mesec maj, i pružaju zvanične informacije o smeštajnim kapacitetima, broju i profilu korisnika smeštenim u njima (pol, uzrast i zemlja porekla), parametrima koji se tiču uslova prijvata, i usluga u okviru centara. Dostupno na <https://kirs.gov.rs/media/uploads/Site%20Profiles%20May%202021.pdf>

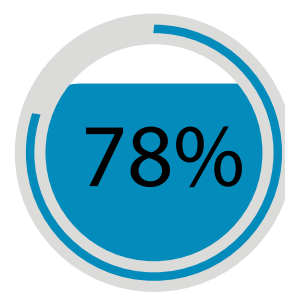
12 Informacije dobijene od Komesarijata za izbeglice i migracije, na mesečnim sastancima „Radne grupe za zaštitu dece izbeglica i migranata“ (05.02.2021., 04.06.2021.).

13 Više informacija o uslovima boravka u centrima na severu zemlje mogu se naći u „Push backs januar-jun 2021, monitoring severnih i zapadne granice Srbije“, dostupno na <https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2021/12/PUSHBACKS-Sever-Srbije-jan-jun-2021-f.pdf>

14 Samo u poslednje 2 nedelje u januaru 2021., prema informacijama dobijenim od Komesarijata za izbeglice i migracije, na sastanku „Radne grupe za zaštitu dece izbeglica i migranata“ (05.02.2021.) čak 1151 osoba je na ovaj način smeštena u PC Preševo,

Popunjenost kapaciteta u PC Preševo, PC Bujanovac i PC Vranje u prvih 6 meseci 2021. godine.

Uprkos zvanično više nego dovoljnim raspoloživim kapacitetima u tri pomenuta prihvatna centra na jugu Srbije, situacija je u realnosti bila potpuno drugačija. Naime, ljudi su se žalili, posebno u PC Preševo, da je prevelik broj njih bio smeštan na jako malom prostoru kampa, dok veći deo ukupnih raspoloživih kapaciteta kampa nije bio korišćen i na taj nači zapravo ostao nedostupan za izbegle. Molbe izbeglih da im se omogući da održavaju socijalnu distancu u kontekstu zaštite od širenja COVID_19 zaraze i da se neki od navedenih nekorisćenih raspoloživih kapaciteta kampa **učine dostupnim** za smeštanje, su bile grubo odbijane od strane uprave kampa u Preševu.

Životni uslovi

U svakom prihvatnom centru osoba ima pravo na krevet (uključujući i posteljenu), tri obroka dnevno, paket za održavanje higijene, upotrebu sanitarnog čvora, grejanja, vode, struje, što je propisano „Pravilnikom o uslovima smeštaja i obezbeđivanju osnovnih životnih uslova u Centru za azil“¹⁵, kao i „Pravilnikom o kućnom redu u centru za azil i drugom objektu za smeštaj tražilaca azila“¹⁶. U većini centara takođe postoji i ambulanta sa lekarom opšte prakse i medicinskom sestrom koji su dostupni u različitom obimu – u nekim centrima svakodnevno u okviru jedne smene u toku dana, dok u drugim su dostupni pojedinim danima u toku nedelje u ograničenom vremenskom okviru.

Ipak, životni uslovi u praksi su daleko od propisanih. U sva tri posećivana centra su postojali problemi sa dva najvažnija aspekta smeštaja – hranom i higijenom. Kada se dodatno uzme u obzir i dalje aktivna COVID_19 pandemija, nemogućnost vođenja računa o ličnoj higijeni ali i o higijeni prostora u kojem se živi i boravi značajno povećava rizik od zaražavanja i razboljevanja. Na ovaj način se povećava stepen ugroženosti kako zdravlja izbeglih smeštenih u istim centrima, tako i povećava rizik po javno zdravlje u istim lokalnim sredinama gde se nalaze centri. Uprkos tome, žalbe na nedostatak higijene su kao i prethodne godine bile najzastupljenije u prijavama predstavnicima APC/CZA.

Neispravni tuševi i toaleti i manjak sredstava za održavanje lične higijene i higijene životnog prostora su najčešće žalbe u prvih 6 meseci 2021. godine.

Ni u jednom centru na jugu Srbije nije bilo dovoljno sredstava za održavanje higijene, u vidu sapuna, šampona, peškira i drugih potrepština. Sredstva za prevenciju COVID_19 se ni u jednom svedočanstvu izbeglih prikupljenom na terenu nisu spominjala. U PC Preševo i PC Bujanovac ljudi su se žalili na mahom neispravne toalete i tuševe, te iako je popunjenost oba centra retko prelazila 50% kapaciteta, bilo je izuzetno teško i maltene nemoguće održavati ličnu higijenu. U PC Vranje, gde su uglavnom smeštane porodice sa decom (preko 60% korisnika u ovom centru su žene i deca), bilo je restrikcija struje i tople vode, čak i tokom poslednjih zimskih meseci.

Situaciju je dodatno otežavala nemogućnost vođenja računa o higijeni prostorija, posteljine, ćebadi i odeće. Prema rečima izbeglih čak i ako bi uspeali da se okupaju, nisu mogli da operu odeću ili ćebad koju koriste, a na molbu da dobiju novu, službenici KIRS-a su uglavnom reagovali grubo i agresivno. To je, kao i tokom prethodne godine, mahom u PC Preševo, dovelo do situacije u kojoj se veliki broj ljudi žalio na kožne infekcije i nemogućnost da se sa istim infekcijama izbere.

¹⁵ Pravilnik o uslovima smeštaja i obezbeđivanju osnovnih životnih uslova u Centru za azil (Službeni glasnik RS, 109/07), član 4. Dostupno na: https://kirs.gov.rs/media/uploads/Azil/Pravilnici/Pravilnik_o_uslovima_smestaja_i_obebedjivanju_osnovnih_zivotnih_uslova_u_Centru_za_azil.pdf

¹⁶ Pravilnik o kućnom redu u centru za azil i drugom objektu za smeštaj tražilaca azila (Službeni glasnik RS, 24/18), član 4. Dostupno na: https://kirs.gov.rs/media/uploads/Kucni_red_srpski_B2.pdf

K.W., 19 godina i Z.O., 21 godina, poreklom iz Avganistana, su se požalili da imaju zdravstvenih problema u vidu kožne infekcije za koju misle da su dobili zbog prljave čebadi koja im je data na korišćenje. Obratili su se lekaru u ambulanti u centru koji ih je pregledao ali nije dao nikakvu terapiju. Sami su kupili kremu u lokalnoj apoteci, međutim ona nema efekta s obzirom da kada se okupaju jedino što imaju je ista, prljava odeća koju potom ponovo obuku. (30.06.2021., Preševo)

Humanitarna pomoć u vidu odeće i obuće se retko deli, nema je dovoljno i u nekoliko svedočanstava se pojavljuju informacije da u PC Preševo humanitarnu pomoć dobiju samo oni koji obavljaju neke fizičke poslove u centru.

F.A., 26 godina, poreklom iz Avganistana, je naveo da pomaže u kuhinji centra, jer jedino na taj način može da dobije odeću i sredstva za higijenu od KIRS-a. (22.01.2021., Preševo)

Kada je u pitanju hrana, izbegli su se najviše žalili na to da je kvalitet izuzetno nizak, a sporadično i da su porcije nedovoljne.

Problemi sa zdravstvenom zaštitom su nešto češće spominjani u intervjuima izbeglih u prvoj polovini ove godine u odnosu na prethodnu godinu. Izbegli su se uglavnom žalili na neaktivan, nezainterosovan, hladan ili neprijatan tretman medicinskog osoblja. U PC Preševo su navodili da je medicinsko osoblje grubo, često viču, teraju izbeglice da napuste ambulantu, dok su u PC Vranju prema svedočenju izbeglih uz to i nezainterosovani, odbijaju ili odlažu preglede, ne daju prave informacije.

Tretman nadležnih aktera

Svakodnevnica izbeglih u Srbiji je više nego ikada do sad ispunjena nasiljem. Nedovoljni životni uslovi o kojima je bilo reči, nezvesnost povodom toga šta će biti sa njima, fizičko nasilje, ali i psihičko u vidu diskriminacije, pretnji, ucenjivanja, ponižavanja, od graničnih policija zemalja kroz koje su prošli, pa i Srbije, do službenika Komesarijata za izbeglice i migracije (KIRS) i rukovodilaca prihvatnih centara, su u iskustvu gotovo svake osobe smeštene u centrima u Preševu, Bujanovcu i Vranju.

U prvih 6 meseci 2021. godine samo je potvrđen stav i model ponašanja predstavnika institucija, pre svega KIRS-a, zaduženih za brigu o izbeglima i rukovođenje centara, koji tretiraju izbegle kao kriminalce, kao građane nižeg reda, skoro konstantno preteći ili koristeći silu i agresiju. Vređanje i zastrašivanje su postali redovan način komunikacije. Žalbe i molbe izbeglih su po pravilu odbijane na agresivan način koji ih odvraća od daljih pokušaja.

Grub, neprijatan i agresivan tretman službenika KIRS-a je prisutan u gotovo svakom svedočenju izbeglih koji borave u PC Preševo, PC Vranje i PC Bujanovac. U nekim slučajevima je dolazilo i do fizičkog nasilja, pretnji i ucenjivanja.

Pretnje izbacivanjem iz centra, ili čak *pushbackovanjem* u Severnu Makedoniju se i dalje koriste za zastrašivanje i kontrolu izbeglih.

A.G., 24 godine, poreklom iz Sirije, je ispričao kako je imao konflikt sa drugim izbeglicom koji je pomagao oko distribucije hrane. Njih dvojica su se posvađali kada je A.G. tražio da dobije jogurt. Kada su došli službenici KIRS-a udarili su ga par puta i pripretili da će ga deportovati u Severnu Makedoniju. (11.05.2021., Preševo)

Izbegli su prijavljivali i fizičko nasilje od strane službenika KIRS-a u vidu guranja, udaranja, šamaranja, najčešće u prihvatnom centru u Preševu, kao vid kažnjavanja i zastrašivanja.

N.S., 27 godina i M.H., 23 godine, poreklom iz Avganistana, su se požalili na nasilno ponašanje službenika KIRS-a. Naveli su da se često dešava da izbeglice budu udarane ukoliko se pomere van reda za hranu, kao i tokom noćnog prebrojavanja. (22.01.2021., Preševo)

Iskorišćavanje ranjivog položaja izbeglih kao i sopstvenog položaja moći se ogleda i kroz ucenjivanje izbeglih. Naime, jedna od konstanti od početka godine je primoravanje izbeglih da učestvuju u čišćenju ili nekim drugim fizičkim poslovima u centru kako bi ostvarili svoja prava ili primili usluge na koje imaju pravo. Uglavnom je fizički rad bio preduslov da se brže dobije dozvola da se napusti centar ili da se izda dozvola da se ode za Beograd, uprkos tome što izbegli smešteni u centrima nemaju zakonom ograničeno kretanje i ne nalaze se u pritvoru.

M.A., 21 godina, K.A., 19 godina i A.A., 21 godina, poreklom iz Pakistana su ispričali kako su tražili dozvolu da izađu iz centra i odu za Beograd. Službenik KIRS-a im je rekao da ukoliko žele da dobiju dozvolu moraju da pomažu oko čišćenja i obavljanja fizičkih poslova u centru. (24.05.2021., Preševo)

Identifikacija maloletnika bez pratnje, problem koji se već duže vreme postavlja kao prioritet u unapređenju sistema azila i migracija, ali i dalje bez konkretnih rešenja, se oslikava negativno i u praksi. Naime, službenici KIRS-a koji vrše de facto identifikaciju i interno evidentiraju izbeglih lica smeštenih u PC Preševo zarad izdavanja kamp kartica, proizvoljno i isključivo u skladu sa ličnim predrasudama o fizičkom izgledu osoba određenog uzrasta, procenjuju uzrast i godine izbeglica iako za isto nisu nadležni niti ovlašćeni po zakonu. Na taj način su u nekoliko navrata maloletnici bez pratnje bili identifikovani kao odrasli i time su im uskraćena prava i posebna starateljska zaštita na koju kao svi maloletnici bez pratnje imaju pravo u Srbiji¹⁷.

B.S., 15 godina, poreklom iz Avganistana, se požalio kako je u centru registrovan kao punoletan. Naveo je da je došao u centar u Preševu u grupi od 16 ljudi i da su prilikom registracije u centru svi napisali svoja imena, prezimena i godine na papiru koji su dali službeniku KIRS-a, koji ih je i fotografisao. Nakon nekog vremena dobili su kamp kartice, na kojoj je B.S. pisalo da ima 22 godine. Kada se požalio na grešku službeniku KIRS-a i rekao da on zapravo ima 15, službenik mu je odgovorio da „izgleda starije“ i odbio da ispravi grešku. (25.05.2021., Preševo)

¹⁷ Zakon o azilu (Službeni glasnik RS, 24/2018), čl. 12, dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-azilu-i-privremenoj-zastiti.html>; Porodični zakon ("Sl. glasnik RS", br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015), čl. 124, dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/porodicni_zakon.html

Push-backs januar-jun, Monitoring izveštaj sa južnih granica Srbije

Copyright © 2021 Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila. Sva prava zadržana.

APC/CZA (Centar za zaštitu i pomoć tražiocima azila/Asylum Protection Center) je nevladina, neprofitna, nezavisna lokalna organizacija, specijalizovana za zaštitu tražilaca azila, lica koja su dobila azil, prognanih lica i lica koja su u nevolji migrirala u Srbiju. Osnovana je u decembru 2007. od grupe mladih profesionalaca koji su se bavili zaštitom izbeglica (pravnik, psihologa, pedagoga, politikologa i socijalnih radnika) sa stečenim iskustvom u zemljama EU, a sa zajedničkim ciljem zaštite osoba koje beže od progona, izgradnje i poboljšanja srpskog azilnog sistema, borbe protiv ksenofobije i predrasuda prema izbeglicama, rada na integraciji i rada na izgradnji dijaloga i interakcije sa izbeglicama u lokalnim zajednicama i srpskom društvu u celini.

APC/CZA pruža pravnu, psihosocijalnu pomoć i pomoć u interakciji, socijalnoj inkluziji, zapošljavanju i integraciji, tražiocima azila/licima kojima je dodeljen azil/izbeglicama i migrantima, duže od 14 godina širom Srbije i kao takva organizacija je priznata u Strategiji Vlade Republike Srbije za upravljanje migracijama (Službeni glasnik Republike Srbije br. 59/2009).

APC/CZA je član ECRE (Evropski savet za izbeglice i prognane) od 2011. godine, član IDC (Međunarodne anti-pritvorske koalicije) od 2015. godine, član Srpskog Konventa (Nacionalna konvencija o Evropskoj uniji - NCEU) i član Konsultativnog foruma i VEN-a EASO (Kancelarija za podršku azilu Evropske unije).

ASYLUM PROTECTION CENTER /
CETAR ZA ZAŠTITU I POMOĆ TRAŽIOCIMA AZILA
Belgrade Address: Mišarska 16, 11118 Belgrade

Regional Migrant/Asylum Info Centres:
Braće Radić 3, 24000 Subotica, Serbia
Vase Smajevića 11, 17523 Preševo, Serbia

Tel/Fax:
+381 63 70 47 090; +381 11 323 30 70;
+381 11 407 94 65; +381 69 267 0503; +381 63 704 7080

Email: sediste@apc-cza.org; rados.djurovic@apc-cza.org
Website: www.apc-cza.org; www.azilsrbija.rs

Facebook: www.facebook.com/AziliUSrbiji
Twitter: www.twitter.com/APC_CZA
Instagram: <https://www.instagram.com/asylumprotectioncenter/>

Smartphone Application
Asylum in Serbia:

Available to download from Android
or Windows Apps Store

